СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВ[illegible] [illegible]ГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 180. | Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 3. серпня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 180. | Jersey City, N. J., Friday, August 3, 1923. | THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ ПРИХОДИТЬ ДО ЗДОРОВЛЯ

СЕН ФРЕНСИСКО, Кал., 2. серпня. — Здоровлє президента Гардинга постійно поправляється.

Він нині чувся так значно ліпше, що піддавав гадку, чи не міг би виїхати відсі вже в сю неділю до Вашингтону. Лікарі на се не згодились, але се вказує, що президент вже чується доволі на силах.

Головний лікар президента генерал Соєр заявив, що він вірить, що кріза вже минула і тепер вже нема небезпеки для життя президента.

Його температура вже нормальна і цілий організм поволі позбувається поражень недуги. Подужанне буде повільне. Лікарі кажуть, що президент буде довший час реконвалесцентом (подужуючим).

Президент нині жартував з лікарями і читав газети.

Весь день був неспокійний, але зате вночі добре спав. Від часу до часу приймає легеньку поживу.

НЕВИГОЛОШЕНА ПРОМОВА ГАРДИНГА

СЕН ФРЕНСИСКО, Кал., 1. серпня. — Президент Гардинг подав до прилюдного проголошення промову, яку мав тут вчера виголосити.

Се довга промова, в якій він обговорює заграничні справи і становище Америки у міжнародній політиці.

Він заявляється проти участи Америки в европейській Лізі Народів, але каже, що обовязком Америки є працювати і помогти для справи вседсвітнього мира і тому він бажав би собі, щоб Америка брала участь у світовому суді в Газі.

Вкінці він вичислює успіхи своєї адміністрації в заграничній політиці, між якими найважніиші такі:

Мир з Німеччиною й Австрією.

Умова з Англією про сплату довгу.

Принятте засади про отверту браму на острові Яп і в других мандатових країнах.

Принятте постанов вашингтонської розоружної конференції.

Розвязание англійсько-японського союза.

ВЕЛИКИЙ ТРАМВАЄВИЙ СТРАЙК В НЮ ДЖЕРЗИ

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. Дж., 2. серпня. — Страйк на стріткарах в північній части Ню Джерзи, які є власностю компанії Паблик Сервис оф Ню Джерзи, обхопив усі її лінії у всіх 147 містах і місточках, які обіймає її трамваєва сіть.

Загалом страйкує 6,300 трамваєвих робітників.

Вони домагаються підвишки платень о 30%, 6-дневного тижня праці і ліпших умовин праці.

Компанія видно не спішиться приняти умови робітників, бо звеліла порозбирати всі прилади до їзди на возах і поскладати до магазинів.

Публика не дуже терпить через страйк. Трамваї Паблик Сервис перевозили денно 1,500,000 осіб, які тепер переважно їздять басами (омнібусами), котрих галузь в північній части стейту Ню Джерзи від 5 літ сильно розвинулась і підкопала доходи компанії Паблик Сервис.

В Джерзи Сити і в Нюарку тепер курсує по 600 омнібусів.

Якби страйк на трамваях потягнувся довший час, то компанії, що мають омнібуси, мали би несподіваний заробок з перевозу великої части публики, яку перевозили трамваї компанії Паблик Сервис.

МІСТО НЮАРК ГРОЗИТЬ, ЩО РОЗБЕРЕ ШЛЯХИ ТРАМВАЇВ ПАБЛИК СЕРВИС

НЮАРК, Н. Дж., 2. серпня. — Директор улиць і направ міста Нюарку, Томас Л. Рейманд, повідомив писменно президента Паблик Сервис Рейлвей Компені, Томаса Н. МекКартера, що коли компанія не зробить серіозних заходів, щоби полагодити трамваєвий страйк, так він вважати-ме, що вони покинула свій привілей, який має в Нюарку на трамваєві шляхи улицями, і приступить до розібрання тих шляхів.

ДО НЮЙОРСЬКОЇ ПРИСТАНІ ПРИБУЛО 12,000 НОВИХ ЕМІГРАНТІВ З ЕВРОПИ

НЮ ЙОРК, Н. Й., 1. серпня. — Нині вночі приїхало до нюйорської пристані 18 пароплавів, які хотять висадити на американський беріг 12,000 нових емігрантів з Европи, які можуть бути допущені на основі призначеної скількости нових імігрантів на серпень сього року.

ОСТЕРІГАЄ ДЕМОКРАТІВ ПЕРЕД ЗАГРАНИЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ

ВАШИНГТОН, Д. К., 2. серпня. — Демократичний лідер в сенаті, сенатор Велш, остерігає демократів, щоби покинули справи заграничної політики у виборчій кампанії в 1924 році, а занялись домашньою американською політикою, бо інакше знову програють кампанію.

ЗБІР БАВОВНИ В АМЕРИЦІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 2. серпня. — Американське міністерство хліборобства оголошує на основі звідомлень з 25-ого липня с. р., що сього року збір бавовни (катон) в Злучених Державах буде представляти тільки дві третини нормального збору.

Загалом заповідають збір 11 міліонів пуків (бейлз) бавовни.

СТРАЙКАРІ ВЖИВАЮТЬ БОМБ У БОРОТЬБІ

СИДНІ, Нова Скошія, Канада, 30. липня. — В заводах Бритиш Емпайр Стіл Корпорейшен, де робітники страйкують, висаджено бомбами рури, що провадять до заводів.

Через те спинено всю роботу в заводах.

СПАДЩИНА КАРУЗА.

Про величину спадщини Каруза і про уого тестамент часописи подавали богато придуманих вістей. Тепер подають італійські часописи, що, після точних обчислінь, мав Карузо мауно в Америці й Італії. В Америці оцінюють на яких 50 міліонів лірів. Сюди, м. и., належить дорогоцінна збірка бронзів з часів ренесансу, смамівих і процелянових мистецьких виборів, збірка почтових марок, яку англійські знатоки оцінюють на 40,000 фунтів стерлінгів. Самі тантієми, що їх спадкомці Каруза одержують від фонографічних фабрик, яким Карузо співав для плит виносять річно пів міліона долярів. Маленькій Глорії Карузо, його внучці, відграють щодня спів Каруза з грамофону щоби запамятала собі голос свого дідуся на все життя.

ЗАРОБІТНА ПЛАТНЯ В РОСІЇ.

Безсилість совітського уряду особливо яскраво виявляється в питанні заробітньої платні. Запідозрювати щирість бажань керуючих совітських кол збільшити заробітну платню не доводиться. А між тим й в сій области результати большевицького панування дають мінус. В статті Рабіновича, уміщеній в совітській „Економ. Жизни" знаходимо відносно цього такі цікаві дані. Заробітна платня складає в середньому 50 прц. довоєнної оплати. Не тільки рівень платні дуже низький, але й самий спосіб її розподілу між робітниками є дуже недоцільний з погляду розвитку продукційности праці. Зріст заробітної платні в легкій індустрії, який продовжується — говориться в статті — в більшости не звязаний з переглядом норм виробки, а через те з погляду продукційности нема відповідности між зростом заробітної платні й зростом продукційности праці.

МАЛЬОВАНИЙ МІНІСТЕР.

Причину дальшого спадку [illegible] ходить до 200,000!) пояснюють собі загально тим, що недавно іменований міністер польського скарбу Лінде в дійсности тільки „мальованим міністром", за якого плечима кермує міністерством директор земського банку у Львові, сенатор Адам. Втаємничені впевняють, що ніхто з вшехполяків не хотів приняти теки міністра фінансів з боязни перед відповідальностю за катастрофу, якої ніяка сила спинити не може.

ПІЛСУДСЬКИЙ ПРО ПОЛЬСЬКИХ МІНІСТРІВ.

Двобій Пілсудського з Шептицьким невідбувся. Про причини двобою доносить польська преса нові подробиці, з яких виявляється, що генерал Шептицький, який брав участь в засіданню польської военної ради, почув себе обидженим словами Пілсудського, який висловився про нього так:

„Ви, пані генерал Шептицький, є політичною... к......"

Про цілий польський кабінет Пілсудський сказав, що він „той уряд має в с...!"

Вшехпольська преса додає від себе, що „в той спосіб попрощався з Польщею перший маршал, і бувший начальник держави Пілсудський"

З ЖИТТЯ НАШОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

З ініціятиви українського Тов-а Ліги націй в Букарешті засновано співоче товариство „Дума". Мета товариства плекання музики серед іміграції в Румунії і допомога для неї. В найблищому часі будуть улаштовані українські концерти в Букарешті, Плоєштах і Журжі. Провідником Тов-а вибрано композитора М. Бойченка.

СТАН ОБЛОГИ В ТЕРЕБОВЕЛЬЩИНІ.

В Теребовельському повіті оголошено стан облоги. Помимо пильної роботи в полях, перед живами, не вільно виходити з домів перід 5. год. рано і по 7. год. вечером. Причиною цего є факт, що в лісах тамошнього повіту появилися „українські бандити" як голосить поліція. Ходять чутки, що це нові ватаги з поза Збруча.

З ТЕАТРАЛЬНОГО ЖИТТЯ.

На днях у Берліні вийшов цикль почтових листівок із портретами визначних артистів українських театрів. У першій серії появились такі світлини: Микола Садовський із своїм театром в Ужгороді; Микола Садовський з Василем Авраменком. Театр львівської „Просвіти" М. Орла Степняка; Анна Борисоглібська; М. Морська; Олена Голіцинська; Софія Стадникова; Лесь Курбас; М. Круцельницький. М. Бенцаль; Андрій Гаєк; Бандурист Щербина. Портрети виконані артистично, на гарному картоні.

УРОЖАЙ НА УКРАЇНІ.

Роста повідомляє, що урожай на Україні має бути вище середнього. Цілий врожай має виносити 13½ міл. тон. З яких для вивозу закордон лишиться міліон тон. Урожай буде красшим від торічного, не тільки через те, що стан засівів кращий, але також наслідком розширення посівної площі, яка зросла, рівнаючи з минулим роком, на 600 тисяч десятин.

ПОДАТОК ВІД ВАГИ ТІЛА.

Одно місто в Швеції завело у себе комунальний податок від ваги людського тіла, коли перевисшає 60 кг. У розпорядку сказано, що податок цей заведено для добра людства, щоби людей приневолити жити гибієнічно, протигігьтайства цих верств суспільности, яким фінансові засоби позволяють вести бездільне життя. Порядок є прогресивний. Аж до 100 кг. скаче процентова стопа від пять до пять кг. Від сто кг. у гору вже кожен кг. уважається надвижкою. До цього іще додатки із податку.

СКІЛЬКИ ДЕ МЕШКАЄ ЖИДІВ?

Згідно з найновійшою статистикою число Жидів у всіх частях світа виносить загалом 15,750.000 душ. В Европі є їх 11.500,000, в Америці 3.500,000, Африці 530,000, Азії 330,000, Австралії 19.000. Найгустіще заселюють Жиди Польщу і Росію. В Польщі є їх 4.000,000, в Росії і на **Україні** 3,100,00, в Румунії 1,000.000, в Зєдинених Державах Півч. Америки 3,300.000, в Німеччині 500.000, на Мадярщині 500,000. В Палестині на 757.000 населення є лише 84,000 Жидів.

ДРУГИЙ ЛЬОНДОН ПІД ЗЕМЛЕЮ.

Один льондиський інжінер виготовив новий плян усунення мешканевої кризі. Згідно з тим пльяном мається розпочати будова нового Льондону — під землею. Автор проєкту упевняє, що будова міста під землею не справить великих труднощів і що підземельні помешкання будуть навіть вигіднійші, як над землею, а именно в зимі буде там теплійше. Під землею будуть побудовані улиці, трамваї, електричне освітлення, зелізниці, театри і т. д.

НОВІ СТРАЙКИ У СХІДНИЙ ГАЛИЧИНІ.

В тартаках у Стрию і Турці вибух страйк.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ПЕРЕД НОВОЮ САМОСТІЙНОЮ ЗАГРАНИЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ

ЛОНДОН, 1. серпня. — Британський міністерський кабінет зачав нині рано свою сесію з виглядами, що його наради можуть перемінитись у найважнійшу конференцію від початку світової війни.

Нині і завтра кабінет буде радити над способами, як уложити нову політику Великої Британії у відношенню до німецьких „военних відшкодовань" для аліянтів.

Міністри будуть обговорювати сю справу безупинно, а завтра вечером премієр Стенлі Болдвин представить дотеперішний стан переговорів у справі Рурщини і „военних відшкодовань" палаті громад.

Британське правительство тепер у вельми трудному становищі. Воно хотіло би з одної сторони навязати безпосередні переговори у справі „военних відшкодовань" з Німеччиною, а з другої сторони удержати й надалі добрі зносини з Францією і з Бельгією. Тепер ходить о се, як справно вийти з тої трудної ситуації.

Премієр Болдвин заявив нині, що він гадає, що годі буде впору оголосити документи про заграничні відносини для завтрішньої дебати над німецькими „военними відшкодованнями". Він сказав, що французьку і бельгійську ноту щойно одержав і мусів би одержати дозвіл від сих інтересованих правительств, поки міг би подати обі сі ноти до прилюдного відома. Якщо він впору не одержить дозволу від Франції і Бельгії на публікацію їх нот, так він, як кажуть в тутетшних поінформованих кругах, передасть палаті громад тільки устно зміст обох нот.

Се, кажуть, вказує, що британське правительство вже стратило цілком віру у вартість продовжування переговорів з Францією, та що воно мусить рішитись ступити тепер на новий шлях самостійної заграничної політики.

Про усю суть тої нової політики має рішити міністерський кабінет на нинішній і завтрішній своїй конференції. Сьогодня тільки вгадують, що він рішить, або правительство Великої Британії сейчас зачало переговори з Німеччиною задля заключення окремого британсько-німецького договору.

Кажуть, що британський міністер заграничних справ лорд Корзон передав кабінетови довірочні відомости про теперішнє внутрішнє становище Німеччини, які він одержав від німецького амбасадора в Лондоні д-ра Штамера.

Сі інформації, кажуть, теж причинились до того, що британський кабінет хоче прискорити справу без посередніх переговорів з Німеччиною.

ФРАНЦУЗИ СУДЯТЬ НІМЦІВ НА НІМЕЦЬКІЙ ЗЕМЛІ

ПАРИЖ, 1. серпня. — Французький военний суд в Рурщині засудив знову двох Німців на смерть, двох на досмертну вязницю і тяжкі роботи, одного на 5 літ вязниці і одного на 3 роки тюрми.

Засуджено їх за опір окупаційній владі.

СТРАЙК В ГАМБУРГУ

ГАМБУРГ, Німеччина, 1. серпня. — Пристаневі робітники в Гамбургу виступили вчера до страйку ізза спору за висоту платень.

ВІДЕНЦІ ВИБИРАЮТЬСЯ ЖИТИ ДО БЕРЛІНА

БЕРЛІН, 1. серпня. — Ізза небувалого спадку німецької марки вона нині далеко нижше австрійської корони. Через те життє в Німеччині дешевше аніж в Австрії і Віденці гурмою сунуть жити до Берліна.

У Відні під німецьким консулятом стоять довгі ряди осіб, котрі ждуть як день так ніч на потвердження пашпортів для переїзду границі.

ФАШІСТИ ДАЛІ ЗА МУССОЛІНІМ

РИМ, 1. серпня. — Національна рада фашістів приняла резолюції, в яких говориться про вислід наради у Венецькій Палаті.

В резолюціях сказано, організація (фашістська), яка виросла серед розладних відносин в Італії, тепер виявила здатність до кермовання державою.

Сотки тисяч „чорносорочників" (фашістів) тепер творять сильну і непоборниму армію, яка все готова стати до оборони конституційного правительства.

Резолюції кінчаться признанием для Муссолінія, котрий показався певним і постійним провідником, і до котрого фашісти мають неодмінне довіре.

ІТАЛІЯ ЗАБОРОНЯЄ ЗИТІ ПРОДАТИ ДІЯМАНТ

РИМ, 1. серпня. — Італійське правительство остерігло бувшу австрійську цісареву Зиту, що як вона продасть славний Флорентійський діямент, як вона хотіла зробити ізза фінансових клопотів, в які тепер попала, то ся продаж не буде важна, з огляду, що сей камінь є власностю Італії.

Воно пригадує, що сього діяманта, який важить 139½ карата, зажадала Італія від Габсбургів на основі версайського мирового договору.

Покійний бувший австрійський цісар Кароль узяв був сей діямант зі собою, коли втікав з Австрії, а відтак заставив його в одному банку у Швайцарії.

Кромі того італійське правительство повідомило Зиту, що воно хоче зберігти в цілости свої права до рукописий в бібліотеці Моденській і до інших предметів, які належать до корони Тусканської, а які вислано до Відня у 18-ому столітті.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917. authorised July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і загряницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи" 696 Montgomery. Tel. V. H. Somers 1233 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Ще трохи московської українізації для України...

Московські большевицькі ґазети доносять про дві нові події з поля „українізації", яку переводить теперішня московська окупація на Україні.

Перша така:

Большевицька влада на Україні (зложена з Москалів і змосковщених Жидів) СКИНУЛА дня 1-ого мая с. р. ВЕЛИКИЙ ЗЕЛІЗНИЙ ХРЕСТ З МОГИЛИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА в Каневі над Дніпром.

Осталась тільки сумна могила.

Той хрест УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД здвигнув свому пророкови і мученикови в найтяжші царські часи.

Сей хрест не тільки нагадував, що Шевченко християнин і український нарід се християни, які щороку ішли молитись на його могилу. Він теж нагадував, що Шевченко ціле життє ніс тяжкий хрест і сей хрест поставлено на українській Голгофті. Та українська Голгофта вказувала теж, що й Україна як її найбільший син, несе хрест, та що вона воскресне як воскрес Спаситель і як воскрес Шевченко в душі і серці свого народу.

Хрест на могилі Шевченка мав значіннє релігійне, символічне, а також і велике значіннє історичне. Він був памятником найтяжших хвиль України за останні десятки літ. Кождий інч того хреста мав велику памяткову вартість для українського народу.

Аж тут приходять московсько-жидівські комісари із сокирами і топорами; валять його на землю і вивозять, певно на знищеннє.

Хрест на могилі Швеченка се.. обида для Шевченка, кажуть московсько-жидівські комісари і валять його сокирами і топорами.

Аби якось направити прикре вражіннє, в два місяці опісля, дня 1-ого липня с. р., поставили большевицькі комісари на могилі Шевченка нову зелізну підставу, а на ній погрудє Шевченка.

Обиду зробив, на думку московсько-жидівських комісарів, український нарід, що поставив хрест на могилі Шевченка, бо „хрест — казали — се памятник для простих християн", і ту обиду вони „направили" поставленнєм Шевченкового погрудя замісць хреста.

Отак московсько-жидівські комісарики учать український нарід, як він має ставити могилу свому найбільшому синови і пророкови...

На Україні є місце на тисячі памятників для Шевченка. Замісць памятників Марксови і Лібкнехтови в Киеві, Одесі, Полтаві і других містах України можнаб поставити памятники найбільшому синови України. Таксамо можна поставити в тисячах других місцевостий на Україні. А на могилі Шевченка треба було оставити сей великий чугунний хрест, який передала теперішньому поколінню недавня сумна історія України і який міліони її синів і дочок тямлять, бо бачили його на могилі, або тільки на малюнку. А тепер він тільки остався на малюнку, без відома і волі українського народу, тільки на приказ дурників-комісариків.

Отсе один плід комісарської „українізації" України.

* * *

Недавно ті комісарики показали українському народови і другий плід своєї „українізації".

ВЦИК (всеросійський центральний ісполнительний комітет) яко теперішня влада „русской федерації", оголосив, що ХАРКІВ СЕ ПОСТІЙНА СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ.

Знова московсько-жидівські дурники-комісарики хотять сказати українському народови: Забудь свою історію; забудь гордість України — золотоверхий Київ над Дніпром; забудь матір городів України; забудь серце України; забудь минувшину; її для тебе нема! Жий лиш нашою комісарською теперішностю! Історія для тебе нічим, ми тобі дамо історію! Столицею твого краю не буде старинний престольний город Київ, але Харків, близко московської границі, куди ми можемо легко післати московське військо, і відки легко можемо... втікти!

Також не питаються українського народу, чи він хоче вирektись Києва яко столиці, а проголосити столицею Харків, але самі „обдаровують" його тою благодатю.

Отже ясна річ, що ті комісари мають видну мету: ЗНИЩИТИ ВСЕ, ЩО НАГАДУЄ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ; вирвати їй душу і зробити її слугою Московщини (в якій власне нову столицю Петроград скасували, а привернули стару історичну столицю Москву, якій підчинили всі нападені краї).

Отсе ціль так званої большевицької „українізації".

„Українізатором" України є цензор над творами Шевченка і навіть над його могилою.

Не хотять „українізації" оставити українському народови, а самі її переводять по свому.

Але вона так довго буде, як довго буде Харків ПОСТІЙНОЮ столицею України.

ПОСИЛАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД УКРАЇНСЬКИМ ҐАЗЕТАМ В ХОЛМЩИНІ І НА ВОЛИНІ!

ОСКВЕРНЕННЄ ШЕВЧЕНКОВОЇ МОГИЛИ.

НЕЧУВАНИЙ АКТ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ВАНДАЛІЗМУ. — З МОГИЛИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЗНЯТО ІСТОРИЧНОГО ХРЕСТА И НА ЙОГО МІСЦІ ПОСТАВЛЕНО ЯКИЙСЬ ПАМЯТНИК.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Не швидко доходять до зовнішнього світу відомости про те, що діється „на нашій славній Україні, на нашій — не своїй землі". Та коли часом яка вістка „з того боку" й доходить, то здебільшого хочеться сказати: бодай краще не доходила-б!...

Оттаке доводиться сказати й про ту страшну новину, яка щойно дісталась сюди з України. Влада московських окупантів, у своїм руйнуючім поході проти всього святого й цінного для українського народу, занесла свою блюзнірську руку й на найвищу українську національну святощ: на Шевченкову могилу.

Перший акт цеї вандалічної дії відбувся ще дня 1. травня сього року. У той день з могили нашого найбільшого національного поета знято історичного хреста, поставленого ще в 1885 році.

Який Українець не знав того хреста? Хто його не бачив на власні очі, той знав його з книжок про Шевченка та з фотографій Шевченкової могили. І чи був то віруючий чи невіруючий, чи мав для нього хрест самостійне значіннє чи ні,—коли то тільки був Українець, то цей хрест був йому дорогий і любий, як символ великих страждань і великої віри українського ґенія, як памятка, нерозривно звязана з місцем останнього упокоєння страдника-поета.

Високий на три сажні, строгий і простий у своїх лініях, здалека видний у цілій околиці, відлитий і поставлений коштом і заходом самого українського громадянства, — цей хрест став органічною частиною Шевченкового культа. Скинути його, сховати його в якімнебудь совітськім магазині, де сховано скинуті фіґури московських царів, перетопити його на метал, ба навіть передати його до музею — це все є в однаковій мірі тяжким ударом по українській національній гідности, ударом по самому культови Шевченка.

Для чого большевики це зробили?

Вони кажуть, що хрест на Шевченковій могилі було поставлено з необхідности, а не з доброї волі. Українське громадянство хотіло поставити на могилі памятник, але цар не дав на це дозволу, сказавши:

— На могилі мужика повинен стояти хрест...

Може, це так і було. Але за тих 38 років, що хрест стояв, він встиг прирости до українського національного серця, встиг зробитись святим і коштовним. Його освятила давність, його освятили погляди міліонів Українців, що звертались на нього з подякою, вірою, пошаною та любовю.

Очевидно, що якраз через це хрест на Шевченковій могилі муляв червоним катам очі. Він належав до найперших українських національних святощів— і вже тому його треба було скинути. Він кликав, будив, давав розраду й надію міліонам стомлених і окрівавлених українських сердець — і вже за це одне його не можна було стерпіти.

І його перед двома місяцями знято, а дня 1. липня на його місці поставлено Шевченкове погруддє. Як те погруддє виглядає — цього не знаємо. І тутешній кореспонденції з Київа („Накануне", 13. липня) тільки сказано:

„На важкім і кріпкім, як воля поета, постаменті з чавуна — погруддє великого"... й т. д.

Хто робив погруддє, яке воно — про це ні слова.

Але ми знаємо з инших прикладів, як виглядає большевицьке мистецтво, зокрема — большевицькі монументи.

Он вони поставили в Київі перед міською думою на місці скинутого памятника Столипинови — памятник свому „батькови" К. Марксови. Вийшла така ґидота, що большевики, які приїздять з чужих міст, тільки лаються й сміються... Коли отже для свого рідного батька й найбільшого „святого" українські большевики не спромоглись на щось путнє, то на що вони спроможуться для чужого їм по крови й духу Шевченка?

Маємо ще й другий приклад: памятник Шевченкови в Москві, на Трубнім майдані. Зроблений неохайно й нездарно, він більше нагадує недостойну карикатуру на Шевченка, ніж памятник великому поетови.

Та як би не виглядав новий памятник на Шевченковій могилі, самий факт доторкнення брудних і кривавих большевицьких рук до цього найсвятійшого українського місця є вже образою для українського національного почуття, є оскверненнєм могили поета-пророка. Старий царський уряд всетаки був більш делікатним і тактовним. Він замучив Шевченка, він мучив український нарід, але не залазив брудними руками в народню душу, не знущався над народними почуваннями, не ховався за лицемірний пієтизм, щоб опаскудити в очах народу останнє невеличке місце, де він міг плакати, молитись, надіятись і вірити...

Новітні самодержці не знають ні страху, ні сорому. Крок за кроком вони добираються до матеріяльних і духових скарбів України, а нині від тої руйнуючої люті не вратувалась і свята Шевченкова могила. Не думав певно Батько Тарас, що на нім самім справдяться його власні слова: „Степи мої запродані — Жидові, Німоті; — Сини мої на чужині, — На чужій роботі; — Дніпро, брат мій, висихає, — Мене покидає, — **І могили мої милі — Москаль розриває"** („Розрита могила")...

Але видно, міра українського терпіння ще не сповнилась. Український нарід мусів ще дожити й до такої ганьби, щоб чужі наїздники й свої перевертні осквернили одиноки досі неосквернене його місце—Шевченкову могилу.

Оттакі то вісти часом доходять звідти, де колись була „наша славна Україна", а нині стала „наша — не своя земля".

Бодай би краще не доходили!

Берлін, 14. липня. **Радянин.**

МАТВІЙ КОСТИШИН.

В ТИХИЙ СПОМИН ПОЛЯГШИМ БОРЦЯМ ЗА ВОЛЮ.

В чистому полі, при битій дорозі,
Маленький горбочок спокійно стоїть.
Зелена травичка поросла довкруги,
Від вітру буйного стиха шелестить.

Мов до сну колише приспати героя
Що за Україну життє постраждав.
Трупом поляг в поли, при битій дорозі,
Цвитучі дні щастя на жертву віддав.

Ворон випив очи; осталися кости —
Світили до сонця, як дощ сполокав;
Аж друг позбирав їх, і вигребав яму
Тай геройські кости у ній поскладав.

Попращав сердегу, зітхнув тяжко важко
Обтер рясні сльози і пігнав ся в бій
Не зробив могили ні хреста святого
Лиш малий горбочок остався сумний.

Ворон не насипле на ньому могили,
Батечко і ненька не зна, де лежить,
Він же промоха в тяжкім болю й муках
Заснув... І спокійним солодким сном спить.

Хоч заснув герой наш, його дух блукає,
Як лиш повний місяць викотись з'за хмар
Виходить з могили, кружить кругом неї
Пугач перекличесь: лячно наче чар.

Відтак в степ широкий лине, де козацтво
Збіраесь на раду, де гомонів дзвін
Док не заспівають півні пісню тричі
Тоді до могили вертається він.

Потужить, поплаче, з тим і на спочинок
Кладесь... Та козацьку раду він снує.
Що славні Гетьмани — долю України
Ворожуть, що вскорі воля віджиє.

Як народ здвигнеся, до борби повстане
Україні волю виборе він сам
Ярма поскидає, кайдани розірве
На вільній землици стане собі пан.

Спить борець спокійно: А малий горбочок
Неначе в задумі сумний не всміхнесь
Хто іде погляне, стрепенесь, пристане,
А трава зелена гнесь до долу гнесь.

Вітрець ю колише щоб все шепотіла
До сну присипляла, щоб борець спочив.
Пугач в темнім лузі мов припоминає.
Що борець за волю життя положив...

. . . .

Сонце підбилось гень — гень на небо
Птички щебечуть, дзвін гомонить
Старенький батько сидить на приспі
Зітхає важко, плаче і тужить.

Залляли сльози, себе питає
Уста шепочуть: Боже... де мій син...?
Недокінчив він забилося серце
І повалився з приспи попід тин.

Піду!... щука... ти... там його най... ду...
А де?... старець вже не докінчив
Отворив очи, здрігнулися губи...
Як вийшла мати, батько вже не жив.

Виннипег, Ман., Канада, 30. цвітня, 1920 р.

Назва „український" заборонена в українських школах під Польщею.

(Від власного кореспондента).

В польських плянах на винищення українського народу на українських землях, поневолених Польщею, велике значіння має боротьба також проти самої НАЗВИ українського народу.

УКРАЇНА, УКРАЇНЕЦЬ, УКРАЇНСЬКИЙ — стали назвами, які обнимають ЦІЛІСТЬ українського народу і дають йому національне імя.

Проти сих назв бореться Польща, яка хоче вбити в українськім народі почуття національної єдности, розбити його на ряд дрібних відломків.

На схід від рижської лінії назви УКРАЇНА, УКРАЇНЕЦЬ, УКРАЇНСЬКИЙ здобули собі НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНЕ значіння, чого висловом є назва: УКРАЇНСЬКА СОЦІЯЛІСТИЧНА РАДЯНСЬКА РЕПУБЛИКА. Якби не ставилася Московщина до України, а назва УКРАЇНА здобула собі таке саме право, як усі инші національно-державні назви.

І коли український нарід, поневолений Польщею, уживає назв УКРАЇНА, УКРАЇНЕЦЬ, УКРАЇНСЬКИЙ, — то він сим маніфестує національну єдність усіх українських земель, всего українського народу.

Тому Польща підняла боротьбу проти національної назви українського народу, щоби стерти з лиця землі сей вислів національної єдности всіх українських земель і українського народу.

Першим висловом сеї боротьби був розпорядок президії кураторії львівського шкільного округа з 23. марта 1923, звернений до дирекцій державних і приватних середніх шкіл з українською викладовою мовою. Сим розпорядком президія кураторії забороняє вживати назви УКРАЇНСЬКИЙ (ukrainski) і наказує вживати назви РУСЬКИЙ (ruski).

За приміром кураторії львівського шкільного округа пішли кураторії також инших шкільних округів на українських землях, поневолених Польщею.

Словом в українській школі, на скільки вона істнує під польським ярмом, має бути заборонена назва УКРАЇНСЬКИЙ. Є заборонена. Українські діти в українській школі під польським ярмом не сміють чути назви свого рідного краю і народу; не сміють знати, що їх рідна земля, поневолена Польщею, є ЧАСТЬ ВЕЛИКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ, яка, визволившися з чужинецького поневолення, була в роках 1918—1919 зєдинена в Соборнуй Українську Державу, — часть великої української землі, яка знов повинна утворити Соборну Українську Державу.

Також перед світом Польща сею забороною назви УКРАЇНСЬКИЙ хоче зазначити, що українські землі і нарід, який вона поневолила, не є часть України, тільки щось инше, якесь окреме „руське племя".

Не так давно, бо в 1848 р., галицькі Поляки, протестуючи проти утворення української автономної провінції в Австрії, в меморіялі до австрійського уряду доказували, що ніякого окремого українського народу, ніякої окремої української мови нема. Польська літературна мова — було сказано в тім меморіялі — утворилася з місцевих говорів мазурського, руського і литовського; руське племя, се тільки відміна польського народу.

Тепер Польща таксамо буде перед світом голосити, що „руське племя", „руська мова", се тільки відміни польського народу й польської мови.

А може піде далі. Адже підчас загального спису населення в польській державі ріжні польські „учені" писали, що властиво нема ніякого окремого українського (чи навіть по їх термінольоґії „руського") народу, а є тільки „Лемки", „Бойки", „Гуцули", „Подоляки", „Волиняки", „Холмщаки", „Поліщуки" які є відмінами польського народу. Згодом може Польща заборонити також назву „руський" і завести вичислені назви „відмін" польського народу.

Проти заборони назви УКРАЇНСЬКИЙ українські посли внесли інтерпеляцію в польськім соймі. Иншого значіння, як тільки значіння документу протесту, вона очевидно не буде мати.

Дирекції українських шкіул, українська шкільна молодь і її батьки очевидно протестують проти заборони національної назви в українських школах.

Треба також у широкім світі протестувати проти того варварства, з яким Польща відбирає українському народови навіть його національну назву.

Одначе треба при сім тямити, що протести самі сабою нічого не поможуть. Вони повинні бути тільки одним зі способів до розвалення Польщі й визволення українського народу з польського ярма.

Прага, в червні 1923.

Др. Михайло Лозинський.

З ОБЄДНАННЯ.

ПРИГАДКА ВП. КОЛЄКТОРАМ.

З поодиноких громад приходять листи до канцелярії Обєднання із запитами, чому не проголошуеться їх збірок на Рідну Школу або виказів народного податку. Через те, що з тих громад, про які запитують, досі не прислано ще жадних збірок до Обєднання, звертаємось до всіх Шановних Колекторів з прошеннєм прислати негайно до Канцелярії всі листи і колекти для негайного проголошення. Задержуваннє гроший у себе дома стягає лиш непотрібні підозріння й очернення, а тим здержує дальшу народню роботу.

В писмах виразно зазначувати, на який фонд гроші призначені.

Обєднаннє Укр. Орґанізацій в Америці.
OBYEDNANNYE, Room 508, 136 So. 4th St., PHILADELPHIA, PA.

ДОПИСІ

ПАСЕЙК, Н. ДЖ.

Ми наперед Українці, а відтак Галичани.

Наші відвічні вороги розрізали живе тіло України на чотири части. Нігде на своїй власній землі не має Українець ні волі ні права. Великий нарід і великий край закутий і забутий, бо не має своєї держави. Це вчинила ворожа насила, від якої годі надіятись добра!

Але, на втіху ворогам, і між нами самими зачинається зарисовувати і пукати одноцільний, всеукраїнський фронт. Деякі наші політичні провідники зійшли на ту дорогу, що біблійний Ізав, який продав своє право за миску сочевиці.

Оттак і деякі наші головачі, за культурні та економічні уступки, відложили н задній плян нашу життєву боротьбу за свою державу. Є недотепи, що тішаться мнимою українізацією на Великій Україні, яка вийшла із кол наших смертних ворогів нещиро і хитро, щоби заспокоїти піднявшийся великий національний дух на Україні, а деякі пішли на угоду з Ляхами, щоби мати можність робити спокійно свою культурну та економічну роботу. І одні і другі не хотять тямити, що Московщина й Польща мають тільки одно на оці, а це, щоби знищити до коріння увесь український народ.

Є ще й треті шкідники поміж нами, а це ті, що радіби роздерти Україну на части. Колись оттак Ляхи й царі роздерли Україну на Право і Лівобережну, щоби нас лекше приборкати й задержати в ярмі. Оттак колись наші амбітники не допускали до злуки обох частий, щоби задержати при собі владу. Не пораж тепер творити старий гріх наново! Як Бог оден так Україна одна від Кавказу поза Карпати! Як воля, то усім, як своя держава, то для всіх Українців, на цілім просторі України! Нема лучших і гірших, нема передових і позадних; усі Українці таксамо важні діти нашої Батьківщини.

Навіть тут, в Америці, дехто не хоче розуміти, що ми, українські народні маси, не дамо себе розділити нікому. Бувають такі панотці, що кричать оден на „схизматиків", другий на „униятів" і мішають ту церковщину до народної політики. На це мусимо рішуче відповісти, що ніякі релігійні пересвідчення не росколють нас! Для нашої визвольної боротьби і для української держави це байдуже, хто якої віри, аби тільки був добрим Українцем. За українську державність ллялася таксамо кров „униятів" як „схизматиків", а в спільних українських могилах спочивають поруч себе і ті і ці без бозбору. Це правдивий злочин проти свого народу, щоби цькувати проти себе задля ріжниць у віруванню. Це й розуміють щирі священники, які не мішають церковщини у нашу народню політику.

Але бувають і свіцькі люди, що стараються вмовити в нас, Галичан, що тільки ми одні є здібні до державного життя, та що нам треба відділитися від Придніпрянців і цілої Східної України, а прямувати до збудовання якоїсь „Західної України". Тими схліблюючими думками, що Галичани є найчільніщим чинником з усього українського народу, захопилося чимало із нашої еміграції. Неодному здається, що це і суща правда, що тільки у галицькій части народу є патріотизм, відвага і характерність для народної справи. На кождому місці підноситься виключно тільки заслуги і геройство галицької армії, галицьких політиків, а про решту Українців або мовчиться, або потихоньки шепчеться: це бандити! А прецінь усі злидні, усі терпіння народу і нашої армії, усі переслідування, звірства, жорстокости, розстріли і вбивства, усі муки галицької землі, хоч як вони великі, є тільки тінию тих страхіть, які чинились і чиняться на Великій Україні. Навіть цілий виступ бодрої галицької армії, в порівнанню до боротьби повстанців на Великій Україні, мусить змаліти в очах неупередженого чоловіка.

Коли в Галичині каралися підляцькою насилою тисячі, тоді на Україні гинули міліони. Не забудьмо на сім міліонів виголоджених на смерть!

І не забудьмо, що на Україні було шість тисяч повстанчих відділів, а в Галичині, по розсипці нашої армії, тільки жменя людий взялася за підпольну боротьбу проти наїзників.

Сотки тисяч борців за волю впало у бою на Великій Україні або згинуло від розстрілів чеки. Національний рух на Україні, помимо всіх репресій, став такий могучий, що перелякав московських тиранів і примусив на уступки в напрямі українізації.

Хто маловажить собі патріотизм наших мас на Великій Україні, той або сліпий, або звичайний киринник, або аґент наших ворогів. Жаден свідомий Українець не дасться повести у той блудний кут.

Будуччина усьої України, а з нею і Галичини вирішиться не деинде, а тільки на Великій Україні. Там є наша сила, наша найславніща бувальщина, там завзятість, хоробрість і усі чинники, які створять із нас великий нарід і збудують для усіх нас могучу державу.

Пора, крайна пора, щоб дивитися на українське питаннє не через вузьке галицьке віконце і чути себе не так Галичанами як членами цілої, великої, української сімї!

Михайло Припхан.

П. Стах.

ЗЕЛЕНІ ЖУПАНИ

Іще не скінчена поема.

ЗАСПІВ.

Гей, гей! селяне, миряне!
Сонце зійшло —
Молоде Сонце, весняне
Зійшло так промінисто,
Так урочисто...

Вставай, село, —
Вже встало місто, —
Вставай,
Сонце вітай!...
Сонце на Україні
Розбило тіні —
Молоде Сонце, весняне...

— — — — — —

Гляне-погляне
Старенька Мати
З безверхої хати
В розбите віконце:
„Вставайте, діти,
Радійте, квіти, —
Зіходить Сонце!"

— Чи не зарані?... —
Говорить тато
І хмурить брови, —
Сонце в тумані...
Сонце червоне:
Буде багато
Крови, —
Хай Бог бороне!...

I.

ВЕСНЯНКА.

У нашого пана
Звечора до рана
На все село
Так весело, —
Весела Весно, красна!

Там грають музики,
В танці і каліки
З панянками,
Коханками, —
Весела Доле, щасна!

Мужик і посіє,
Скосить і повіє,
Не спатиме —
Все дбатиме
Про пана та про пані.

Заллється сльозами,
Втреться кулаками...
Ой, доленько!
Ой, воленько!
Чи ви спите десь пяні?...

II.

КИЛИНА.

І веснянки якісь не ті —
Не квіти з соняшним промінням:
Журлива радість у гурті
Сміється сонцеві подзвінням.

І вянуть рожі на устах...
Душа, село і вигін — пустка.
Розмкнулись руки... На очах,
Як голуб білий, біла хустка...

—„Килино, гей! замкни лавцюг!
Нехай, хоч „короля" й немає,
Ще веться щастячко навкруг,
Що-ж далі буде, — хто не знає!..."

„Іване мій!..." І на поріг
Упала квітонька підтята.
Навколо — коло... Згинув сміх,
А Сонце кликало на свята.

Та спиш гостро-золоті
Прошили серденько дівоче...
І веснянки якісь не ті,
І Сонце ворогом регоче...

III.

БЕЗ ДОЛІ.

Лілеєю білою, чистою, ніжною
В саду-винограду ти пишно зросла
І Сонце кохала.
Та долю, як нічка, сумну, бездоріжную
Тобі твоя ненька без жалю дала...
І квітка привяла...
Для кого буяла красою ти пишною?
Для кого скрашала свій сад на весні,
О, зоре в блакиті?
Кому присягалась душею безгрішною
І серцем незлобним у ночі ясні
Йти разом у світі?...
Негодою плинуть літа молодії,
І сонце без сяйва, без квіту весна,—
Життя безталанне!...
Десь бурі, десь громи, кріваві події,—
Туди мислоньками літає вона:
„... Чи жив ти, Іване?..."

(Дальше буде)

СИЛА КОМАХ

Один природник оповідає таке: Я слідив більше як тиждень один рід пчіл (chalicodoma muraria), чорних, великих. Вона будувала комірки в щілині скали, одну над другою. Комірки наповнила пилком цвітів і медом, а коли знесла яйце, замурувала комірку, а над нею будувала другу. Вкінці цілий той „вулий" поволікла верствою грубої маси, що за короткий час затвердла наче камінь. Щоби пізнати розвиток цієї пчоли, мусів я отвирати від часу до часу одну комірку за другою. Вони були такі тверді, що я зломив конець ножа і мусів дальше отвирати комірки долотом і молотком. Всетаки і ці так добре замуровані черви пчоли не були безпечні перед жалами оси. Знаємо, що оса (rhyssa persuasoria) може проколювати дерево і стебло. А це було вже просто чудо. Бо дерево має пори, котрими жало може пролазити, а тут зерно піску зліплене слиною з зерном піску, а все є тверде наче зеліза. Всетаки оса продіравила цю „твердиню" своїм „сверлом", тонким наче волос і знесла у комірку яйце.

—o—

ПОСВІДКА НА ОДЕРЖАНІ ГРОШІ

Українська Краєва Студентська Рада у Львові

Економічний референт.

Ч. 433/23. Львів, 25. червня, 1923.

До Славної Української Громади в Балтімор, Мд., на руки Високоповажаного Пана Йосифа Семенкова в Балдімор, Мд.

Високоповажаний Пане!

Дня нинішного одержали ми через і за ласкавим посередництвом Обєднання українських Організацій в Америці у Філядельфії, квоту ам. дол. 220.50 (словами двіста двайцять дол. і пятьдесять центів), як збірку укр. Громади на вічу в Балтімор, Мд. — Після бажання призначили ми 200.00 дол на укр. університет, а 20.50 на укр. студентство.

Почуваємося до милого обовязку зложити на Ваші руки щиру подяку Славній Укр. Громаді в Балтімор за цю підмогу Укр. Високим Школам у Львові, як рівнож передати таку-ж подяку від Сенату Укр. Університету.

Поміч Ваша мила нам і тому, що дає доказ солідарности з нами в боротьбі проти польської влади і розуміння широких мас укр. суспільности в Америці для культурних змагань укр. народу в краю, які виявилися у видвигненню і удержанню нашої найвищої святині науки.

Рівнож дякуємо за підмогу укр. студентству, якому серед невідрадних матеріяльних обставин і серед жорстоких знущань і переслідувань ворогів приходиться вести затяжну боротьбу за удержаннє укр. університету у Львові.

В прилозі під 1) посилаємо 4 фотографії з університетського життя.

Залучаємо привіт для Славної Укр. Громади в Балтімор, а Вам Високоповажаний Пане, слова нашої глибокої пошани.

УКР. КРАЄВА СТУД. РАДА
ЕКОНОМІЧНИЙ РЕФЕРЕНТ:

Мартинець.

ПОСВІДКА

на $20.05 (двайцять долярів і пятьдесять центів, котрі підписаний Виділ „Українського Краєвого Товариства Опіки над Інвалідами" у Львові через Хвальне Товариство „Обєднаннє" українських організацій в Америці пересланих з віча п. Йосифом Семенковим з Балтімор, Мд., як жертву на фонд для наших Інвалідів з визвольної війни з подякою одержав.

У Львові, 25. червня, 1923. р.

Укр. Краєве Тов. Опіки над Інвалідами у Львові, Руська 3/II.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБОК

У звіті Обєднання з дня 30. липня були слідуючі похибки:

Зі збірки дня Квітів замісць $1,243,94 має бути $1,249.94.

На український Університет у Львові замісць $243.94 має бути $249.94.

На сироти у Львові замісць $14.09 має бути $62.59.

Для О. Кобилянської з каси Обєднання місто $40.00 має бути $50.00.

Загальна сума з дня Квітів до 12. липня місто $1,243.94 має бути $1,249.-94.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ.

ДРУГИЙ ТОМ.

(26)

З бібліотеки провадили чотири ступні до каплиці, а з закристії каплиці знов вісім ступнів вниз у гробовець.

На вівтарі каплиці були запалені всі свічки і їх сяєво освітлювало цілу сцену.

Але яку сцену?!

За столом вздовж цілого гробовця сиділи вони і пили, але не предки контеси, але всі її слуги.

Замкнені в домі жінки бавилися з виключеними з дому чоловіками.

В ту хвилю, коли абат відчинив двері, пародія месси якраз кінчилась і цілі збори заспівали разом чаркову пісню.

Тепер контеса могла бачити, яким-то примарам дала вона місце в своїм замку.

Кожда з її служниць мала свого кавалера; це були канцелярісти, палячі, мисливці і такі иньші з сусідства.

Боязка покоївка, яка не зважувалася вийти вночі в коритар, наливала повну шклянку канцелярісту; цнотлива камерюнкфер обнимала гайдука кастнера; воротарка, стара матрона, яка була завжe тверезою, танцювала на столі, тримаючи кухоль вина в руках і співала; а всі вони кричали, гукали, ревіли і стукали по столу, ніби це був великий барабан. Пастух, який представляв прадіда контеси, сидів на гробовім камені канцлера, стуливши ноги навколо хреста і дмухав в дудлярський мішок. Це був інструмент, який пародіював вечірню носовими звуками органу. А на гробовім камені колишнього ерцбішофа була поставлена бочка.

Всі жінки мали на собі шовкові сукні контеси, за виїмком кучерихи, яка носила звичайне мужеське убрання, а її коханок, кучер з молочарні, для сіметрії був переодягнений жінкою; контеса пізнала на голові цього великого бородатого хлопця свій очіпок до спання, а на нім самім прикрашену плетивом мантилію до фризовання, яку вона уживала що дня.

А найстрашнійше було те, що на горішнім кінци столу видно було пану Емеренцію в безсумнїшній близости до одного молодого писаря, з яким вона тримала провід за столом. Панна мала на собі шовкову, вогненого кольору загортку контеси. (Суконь її вона не могла носити, бо була товста, а контеса була худа). Вона була червона від вина і страшенно димила з пінкової люльки — вона, панна Емеренція!

Чоловіки були пяні і ревіли, жінки верещали в нелюдський спосіб, дудлярський мішок мекав. На стіл сипались грімкі удари, а перед вівтарем каплиці фальшивий священик простягаючи руки виспівував благословення „Bacchus vobiseum!" при чім міністрант з усієї сили дзвонив дзвінком.

Хто були ці люде?

Фальшивий священик був не хто иньший, як сам паламар, який мав на собі довірений йому святочний орнат свого пароха і мав на голові імпровізовану імфулю. Його міністрантом був дзвонар.

Контеса була німа від жаху при цім видовищу. Ця гірка невдячність колола її глибоко в серце. Вона поводилась з цими дівчатами як мати, вважала їх невинними янголами! В неділю вона грала їм в замковій церкві на органі і співала з ними. Вони діставали страви з її стола, і ніколи не чули від неї злого слова. І в подяку за це вони ганьблять місце покою її предків, лякають свою нервову паню що ночи своїм примарним галасом, аж доки вона робиться напів божевільною — а що є найбільшим злочином, вони мають на собі при своїх оргіях сукні своєї пані, щоб вона носила ці знесвячені дідкненнями мущин, политі вином, прокурені тютюновим димом сукні одна по другій на своїм дівочім тілі!

Але ще більше ніж прикрість від цього був жах перед прогадка, зловживати святими церемоніями релігії для огидної вакханалії, ганьбити духовний орнат, вівтар, інфулю, святе святих, складати з шинкових пісень молитовник, літанію, псальми — „Горе" тим, що согрішають!

Це „горе" є тим, згаданим в святім письмі, найбільш з усіх людських болів, якого не може загоїти жадний бальзам.

І нарешті жах.

Юрба пяних чоловіків і стількиж розюшених меґер, злапаних на страшнім злочині! Коли вони помітять, що хтось підслухав їх, вони розірвуть його на шматки. Проти стількох божевільних несамовитих грішників один єдиний чоловік і одна єдина жінка!

Контеса побачила блиск апольстоського гніву в очах абата і злякалась. Вона схопила обидві руки священика, щоб стримати його.

Але абат всеж вирвався і перестрибнувши одним скоком чотири ступні, кинувся на фальшивого священика і, якраз, коли той при слові „страмен" глузливо простягнув руки над зборами, пан абат дав йому два такі міцні удари носороговим канчуком по спині, що пробив вишиту столу, а мініструючого дзвонаря він пхнув так сильно, що той покотився через всі сходи в гробовець під стіл.

І те, що побачила контеса тепер, було справді подібно до сонної візії.

Вона бачила, як один єдиний чоловік з канчуком в руці кинувся на ціле пекольне військо, схопив рукою за довгий стіл, перекинув ойго одним рухом з стравами і напоями, а тоді почав бити своїм канчуком по цілій групі.

Ніби наступив день страшного суду, і чудеса Апокаліпса впали з хмар, так скочили захоплені несподівано ганьбителі храму з своїх місць і тислися з вереском і ревом до дверей гробовця. Єдиний відважний чоловік лютував між ними, як святий Юрій між драконами. Удари канчука звучно сипались на спини, крик болю, скавуління все збільшувалось; чоловіки і жінки тислися, штовхаючи один другого до виходу, і полишені позаду ревіли, гадаючи, що їх потягнуть до пекла. Дудляр тікав між ногами людей, так що багато спотикались через нього. Священик не знав жалю і не пускав нікого без памятки. Ніхто з переляканої наволочи не зважувався думати про оборону; злочин зловлений на горячім вчинку боязкий; несподіванка була раптова і абат мав страшні кулаки. Єдиному мисливцю прийшла розпачлива думка схопити канчук в руці священика, але той дав йому за це такий поличник лівицею, що мисливець знайшов доцільним, прикрити своє відступлення своєю власною спиною.

„Бий! бий!" шепотіла контеса, бачучи як її слуги перекидаючись одно через друге стислися в клубок перед дверима. Емеренція старалась заховати свою голову, щоб канчук не поцілив її обличчя. Найдальше позаду лишився паламар, якому довга стола перешкаджала бігти і священик молотив його так довго по впині, поки орнат злетів з нього шматками.

Викинувши останніх гостей за поріг абат гримнув за ними дверима гробовця і вернувся до контеси.

На обличчю священика променілось щось подібне до авреолі. Це була свідомість мужеської сили.

(Дальше буде).

Кобеляцький авіятор, богоборець і педагоґ.

Московські газети за кордоном вряди-годи містять на своїх сторінках надзвичайно цікаві історії про карери де-котрих з теперішних сильних мира великої Чекистії (офіціяльно СССР), спричиняючись тим до правдивого освітлення жахливих наслідків комуністичного експерименту в б. Росії.

В українській пресі що до сього істнує цілковита прогалина, причину якої можна пояснити хіба тільки бажанням не виносити з української хати сміття. Не може бути двох дулок про шкодливість такої засади, та ще коли справа торкається, скажемо такого величезної ваги чину, як відродження нації. Людців, котрі стромляють дрочча в колеса сього величезного процесу і і тим затримують хід його, варто виводити на чисту воду й виявляти їхне справжнє обличче перед громадянством, а надто тоді, коли вони своє хамство намагаються перекласти з хорої голови на здорову, як се робить, напр., в „Укр. Щод. Вістях" (ч. 123) кобеляцький авіятор, а тепер большевицький богоборець і „педагог", Євг. Касєненко.

За кілька років до недавньої великої війни гумористичну увагу українського громадянства на Великій Україні звертала величезна оповістка в тодішній єдиній щоденній газеті українській „Рада". — оповістка, що то зникала, то знову зявлялася, докучаючи читачеві своєю реклямністю, нахабством і явною розрахованністю на простоту й недалекий патріотизм багатеньких українських хуторян.

В тій оповістці пятеро братів Касяненків (чи то з Кобеляк, чи з Черкас — не пригадаю тепер) повідомляли грошавитих патріотів, що вони винайшли якийсь надзвичайний аероплян, але не мають грошей, щоб збудувати його та полетіти в небо й прославити з-над хмар неньку Україну на ввісь широкий світ. Отже — жертвуйте, патріоти, геніяльним винахідникам во славу Батьківщини!

Спритна фамілія знала по теорії можливости, що нахабна відозва натрапить на свого дурня, а може й не на одного, — і не помилилася. Прийшла перша щедра жертва на підтримання „рідної науки" і врочисто була пропита братами на закладинах чудо-аеропляну. За якийсь час наспіла друга, далі третя ... Але далі врочистих закладин з бенкетами не пішло, і будова аероплянів закінчилася великим скандалом для вигадливої в справі видурювання грошей фамілії.

Так почалася карера одного з видатнійших теперішних катів України.

Рік 1917-й. Медові місяці українського відродження. Велике свято, великий рух, Центральна Рада, маніфестації, зїзди, мітінґи. Воля слова. Нові українські газети...

„Робітнича газета".

На сторінках її — ні-ні — та й мигне колись прославлене в історії української авіяції прізвище.

Товраш Евген — український соціяльдемократ, трохи не лідер партії. До патріотів уже зовсім не та мова.

Пролетарі усіх країн єднайтеся і — смерть буржуєм!

Та де! сього мало: навіть українська соціяльдемократія, лівіша з лівіших, для нового трибуна занадто опортюністична. Диктатура пролетаріяту і „последній решітельний бой" в лавах україножерних російських фабрикантів-большевиків, бр. Пятакових виступ спочатку супроти Оберучева з Кіріенком, а потім і супроти Центральної Ради.

Гайдамацький Чорний Курінь бере в большевиків знаменитий Арсенал на Печерську, витурює з Києва пятаковських наймитів разом з нашим авіятором і його прибічниками, але незабаром сам падає під гарматами закликаного київськими большевиками московського ката Муравйова.

Центральна Рада виїздить із Києва, девже розгоподарились Пятакови, Касєненки і Ко.

Далі — німці, гетьман, директорія, а потім знов і до сього часу большевицькі окупанти і наймит їх, Євг. Касяненко.

Останній раз на Вкраїні трапилось мені особисто бачити сього тепірішнього оборонця української „культури" (Укр. Щод. Вісти, ч. 123) після приходу німців, випадково, в книгарні т-ва „Криниця", де він — тихий, мізерний, нищий — обережно збірав інформації про те, що робиться в українських політичних колах, — звичайно, для своїх панів.

Вірна служба сього одного з новітніх галаганчиків не пішла на марне. Пан зауважив і нагородив: з Лютого 1919 р. п. Евген Касяненко —великий достойник української радянської Чекистії.

Остільки великий, що до нього звертаються поважні земляки з проханням про рятунок заарештованих чекистами українських громадян.

— Чого вам? — ввічливо зустрічає „особа" одну з поважних київських громадянок, дочку славетного українського письменника й саму заслужену письменницю, що пбийшла про хати достойних заступитись за п. Петрушевського, директора в-ва „Час".

— Я до вас, пане ..., товаришу ... в справі п. Петрушевського. За що його заарештовано? Він вже людина аполітична.

— К чортам собачим! — (Характеристична прикмета „особи" — сильно й барвисто висловлюватись). — Знаємо ми сих аполітичних...

— За нього може посвідчити професор А. Кримський і ще дехто з Академії...

— Що нам ваша Академія?... Що нам ваш професор Кримський?.. Всі вони там сукинисини, буржуї, контр-революціонери. На шибеницю їх усіх або „к стенке"! От вам!..

П. Петрушевського було розстріляно. А скільки-ж ще менш відомих українських громадян!..

Через два роки. Відень.

Каварня Ґеренгоф. Місце збору віденських еміґрантів з Наддніпрянщини й Галичини. „Українська біржа", як иноді звали сю каварню ще позаторік.

Кого тільки тут не перебувало! Президент Української Республики, колишні міністри, посли, високі достойники, кооператори, письменники, урядовці, комерсанти, видавці і т. д. і т. д. Справжній парлямент з репрезентацією від усіх партій, станів, професій і т. д.

Не вважаючи на таку велику ріжноманітність, поява в каварні такої фіґури, як д. Евг. Касяненко, не могла лишитись непоміченою, тим паче, що про приїзд і навіть ціль приїзду червоного достойника, вже до його появи, в каварні всі знали, а де-хто покладав на особу великі, хоч і тремтні, надії.

Зявився в супроводі одного з „младенців" комуніствуючого тоді старого професора.

— А-а, доброго здоровля... ге-хи... товаришу! — підбігає до червоної ексцеленції один з відомих видавців і розпливається в привітну ухмилку, сподіваючись тим розположити особу прихильно і до себе і до своїх видань.

Мушу попередити читача, що всі діальоґи з д. Євг. Касяненком записано мною сливе з стенографичною точністю).

— Ага, се ви... Здраствуйте! — велично відповідає посол червоних царьків. — Що ви тут робите? Якого чорта сидите тут? Їхали-б на радянську Україну: там же праці чортова гибель, а ви тут ханьки мнете!...

— А-а-а! се ви, товаришу?! — виростає коло високого достойника кремезна фіґура піїти, що на безгрішні претендує на ролю щасливого комерсанта, тому не від того, щоб упіймати такого грубого карася, як уповноважений по закупці книг. — Давно приїхали? Звідки? з Києва? Що там гарного?

— У нас усе гарне!... Ає, які нуза понаїдали за кордоном! — з ненавистю оглядає піїту з ніг до голови достойник. — Шкода, що ми нашу „чеку" знитожили, а то-б не завадило взяти вас на який час у роботу!

Ніяковим смішком „комерсанти" затамовують злість.

— Так що там у Києві чувати? Як там той... Єфремів?...

— А чорт його душу батька знає! Щось там робить у тій Академії... Контр-революціонер!...

— Хм... а як видавнича справа тепер? Чули, що друкуєте Коцюбинського, Лесю Українку.

— На якого чорта?! От, не бачили! Давно вже треба к чортам се сміття! Носяться з своїми Коцюбинськими, Лесями... Ось наростуть нові писателі — нашого виховання, — от ті понаписують! А сі... пху, ка-зна що!...

Піїта, що належить до таких самих, як Коцюбинський і инші старші письменники, бачить, що з його комерції нічого, крім конфуза, не вийде з сим непоштивим Ноевим сином і відходить набік, глибоко ображений. Але видавець не губить надії.

— Ну, як же у вас із підручниками для шкіл? Чув, що ви, товаришу, приїхали...

— Та бачив, бачив уже, якого сміття понадруковували ви за кордоном.

— Себ-то... чому-ж сміття?

— А як-же! Богословіє якесь!

— Богословіє?!...

— Авже-ж!... Як отам у вас у казках? — „Дай Боже здоровля!... Де-ж таки дітям такі релігійні забобони! Чому не просто — доброго здоровля! А то небезпремінно впруть того Бога. Доволі, час кинути такі дурниці...

— Але-ж се... народна мова...

— Було колись! У нас на радянській соціялистичній Україні вже селяне так не балакають.

— Справді? Так швидко?

— А то-ж. І добре роблять. Доволі вже голову дурити селянську пролетаріятові!

— Ну, то навдаки, щоб ви знайшли тут читанки без сього...

— І не треба! Своїх навидаємо. Ого!

— Рік же шкільний пропаде.

— Чорт його бери! Зате діти не вчити-муть вашого богословія.

— Навіщо-ж учити? Хіба неможна обійти? Все від учителя залежить. А замісць того, щоб цілий рік прогайнувати, можна було-б одразу закупити те, що треба. Книг же тут міліони...

— Хе-хе-хе! Та знаю, що всі ви роти пороззявляли на грошики! Ні, голубчику, здихайте з голоду, а ми в еміґрації не купимо. Переходьте працювати до нас, то й балачка буде инша.

Видавець, зітхаючи, відходить.

—Ач, сатанаїди! — проводжає його особа. — А чорта пухлого! Сами надрукуємо, а ви здихайте!...

Спроба инших видавців переконати червоного „педагога", що жадної шкоди від надрукованих за кордоном українських підручників Україні не станеться, що московські комуністи друкують-же в себе і Жуковського з його „Боже, царя храні", і Пушкина, і Толстого, і инших клясиків своїх, де не тільки слово „Бог" але й „царь" та й инші „страшні" речі зусрічається трохи чи не на кожній сторінці, — не дає жадних позитивних наслідків.

Почувається, що особа щось надумала. Що саме — незабаром виявляється.

Річ у тім, що большевицька влада на Україні жадному з українських комуністів не довіряє більшої суми гроший на руки. Не тому, звичайно, що бачить в них нечесних людий (чесність для московських комуністів — поняття релятивне) а просто — кожний з них воліє сам „заробити", а не давати ще й комуністам-паріям, знаючи, що парій служитиме за самий „шмат гнилої ковбаси" та за ласкавий стусан свого пового пана. З д. Євг. Касяненка винятку не роблено; гроші на закупно книжок дадено, але... на руки приставленого для догляду над наймитом жидка Н-го І коли сей Н-ий міг щось „заробити" на сі гроші по-за державними справами, як то звичайно в таких випадках сі типи роблять, то д. Євг. Касяненкові було зась.

Але тут д. Євг. Касяненко став у пригоді природний хист винахідника. Історія нового його „винаходу" остільки навчаюча, що на ній також варт зупинитися довше.

Коли, напр., купити по 100 тис. І і ІІ читанки С. Черкасенка („найліпшої з педагогичного боку" — кваліфікація самого Є. К.), то тільки автор (контр-революціонер, звичайно), ні числячи заробітку видавця, дістане гонорару щось коло пів міліярда австр. корон — суму, котра навіть не кобеляцького авіятора кидає в гистерику. Само собою, виникає гадка — одержати її самому. Але як саме?

Справа проста, як кобеляцький аероплян!

Офірується цілим шкільним роком на Україні й пишеться до Харькова, що читанки закордонного видання — суспіль контр-революція, забобони і т. д., що ліпше видати на гроші, асиґновані на закупно книг, щось своє, сутокомуністичне, щоб виховати нове покоління в пролетарській державі на принціпах... і т. д. —сім мішків утертої большевицько-мітінґової брехаллни. „Наркомпрос", як огню, боїться всякої контр-революції (се добре знає д. Євг. Касяненко!) і, звичайно, благословляє на добре діло. І колишній авіятор, а тепер богоборець і „педагог", не гаючи часу, озброюється „до зубей" добрими німецькими ножицями й починає „складати" читанки. Бере І і ІІ читанку С. Ч-ка, вирізує з них уміщені там дві-три прекрасні українські колядки (релігійні забобони!), натомісць вставляє портрет свого божка, а під ним кілька безглуздих комуністичних заміток, наприкінці доліплює Інтернаціонал" (се для дітий молодшого віку!) і — читанку складемо! Що рух ножицями і, замісць титулової ст. С. Черкасенко. „Рідна Школа", читанка І і ІІ, наліплюється: А. Кушніренко („педагогічний" псевдоним д. Євг. Касяненко). „Навколо нас". Перша читанка. Гонорар контр-революційного автора — в кишені!...

В друкарні, де готувався сей новий винахід кобеляцького авіятора, розпочато було „складену" ним таким самим способом і мою ІІІ читанку, але... В-во „Земля", якому належить право видання моїх підручників і які має мої читанки в себе на складі у величезній кількости, дізнавшись про „видавничу діяльність" д. Євг. Касяненка за кордоном, звернулось до „буржуазного" німецького суду, впіймало злодія на горячім вчинку й заарештувало „твори" большевицького педагога, запропонувавши йому або купити без клопоту потрібні на Вкраїну книжки у в-ві, або заплатити збитки й гонорар авторові. З повною свідомістю того, що мої читанки, складані без жадної тенденції, а тільки згідо з принціпами наукової педагогії, годяться до вжитку в школах навіть на радянаській Україні, я пристав на акцію в-ва „Земля", як автор їх.

Що „своє" видавництво д. Євг. Касяненко вигадав тільки у власних інтересах, — про се свідчить те, що досі сим знаменитим в-вом видано для декорації ще тільки такі книжки, як „Руська історія" Покровського і якась педагоґика Румянцева, перекл. з московської мови (се для українських шкіл!). А наркомпрос д. Гринько, перебуваючи у Відні, многозначно висловився в розмові з одним із членів Т-ва „Земля" про в-во Євг. Касяненка так: „Не правится мне ета комбинация-"... Ще-б пак! для того, щоб дати змогу кобеляцькому авіяторові заробити добрі гроші на „його" читанках, гайнується **два шкільних роки!**

Наприкінці — кілька слів про статтю д. Євг. Касяненка: „Як Черкасенко і Винниченко „працюють" для української культури?"

Отже я не тільки „не в претенсії", але навіть вельми вдячний д. Євг. Касяненкові, що дав мені нагоду розрити перед громадянством його справжнє обличче. (Гадаю, що хто ближче стикався з ним, не відмовиться заповнити прогалини в сім начерку про „діяльність" колишнього авіятора). Те, що „видання сих читанок Нар. Ком. Освіти не порушувало ні авторських, ні видавецких прав" (Укр. Щод. Вісти", ч. 123), читач бачить тепер. Як що „використовуючи юрисдикцію буржуазної німецької держави", піймати злодія на горячім вчинку — зветься „пахучим" чи „негідним вчинком" — нехай: на те ми-контр-революціонери і инакше, ніж „авіятори", ставимось до „націоналізації" брилянтів, годинників, портсигарів, золотих пльомб у зубах то-що, і се справді „дуже характерно" для нас, „культурних вершків української... напівінтеліґенції", мовляв Євг. Касяненко. Що до складання на словах голови „за рідну неньку": що до думки, „як би нагидити її синам, що не схотіли слухатись" нас, „прикащиків русько-франко-польсько - румунсько-німецької і т. д. буржуазії та виперли" нас „зповагою по-за свої кордони", що до нашого з Винниченком саботування „створення масової (Sic!) української школи на Україні"; що до того, що „большевицький режим на Україні... тепер з особливою увагою поставився до національного питання на Україні"; що до того, що большевики „сами зроблять її культуру), витворивши і використавши справжню і масову інтеліґенцію з природного джерела культури наших часів — пролетаріяту", — що до всього, то поражу великорозумному проповідникові розповісти сі химині кури „дуракам", як кажуть москалі: може на четвертім році „диктатура пролетаріяту „десь завалялся ще з пара таких, що поймуть віри сим, наостабісілим навіть самим авторам їх, тереveням.

Що-ж до того, що я „колись український комуніст з „Н. Доби", — мушу зауважити, що д. Євг. Касяченко... говорить неправду, висловлюючись парляментарно. Не маючи вдачи кобеляцького авіятора, я ніколи не тільки не міняв партій, а навіть не міг міняти вже по тій простій причині, що зроду не належав ні до одної, і коли співробітничав проте трохи не у всіх соціялістичних і демократичних органах укр. преси на Україні і по-за нею, то відповідаю тільки за зміст своїх власних писань, а не за напрям тих видань.

С. Черкасенко.

Ужгород. 28. VI. 1923.